

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE'DE MİSYONERLİK FAALİYETLERİ
2010-2023 TARİHLERİ ARASINDA MİSYONERLİK İLE İLGİLİ
YAYIMLANMIŞ TEZLERİN SİSTEMATİK ANALİZİ

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hazırlayan
Hilal TÜRK

DENİZLİ-2024

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE'DE MİSYONERLİK FAALİYETLERİ
2010-2023 TARİHLERİ ARASINDA MİSYONERLİK İLE İLGİLİ
YAYIMLANMIŞ TEZLERİN SİSTEMATİK ANALİZİ

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

HAZIRLAYAN

Hilal TÜRK

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI

DENİZLİ-2024

DANIŞMAN ONAY FORMU

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Manevi Destek ve Rehberlik Tezsiz Yüksek Lisans öğrencisi Hilal TÜRK tarafından hazırlanan “2010-2023 Tarihleri Arasında Misyonerlik İle İlgili Yayınlanmış Tezlerin(Doktora/Yüksek Lisans) Sistemik Analizi” başlıklı Tezsiz Yüksek Lisans Projesi tarafımdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Tezsiz Yüksek Lisans Projesi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI
Danışman

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
.....tarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Harun ABACI
Enstitü Müdürü

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsünün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu ödev çalışmasında; içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Hilal TÜRK

ÖNSÖZ

Bu ödevin amacı; Hristiyan inancını Anadolu topraklarında yaymak ve Müslümanların Hristiyanlaştırılması için Kiliseler tarafından özel görevlendirilen Hristiyanlar(misyonerler) aracılığıyla çeşitli yöntemler kullanarak Osmanlı döneminden itibaren Anadolu topraklarında yapılan misyonerlik faaliyetlerini konu edinen Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin sistematik içerik analizini(Meta Analizi) yaparak ayrıntılı olarak bilgi sahibi olmak ve bu faaliyetlere karşı alınabilecek tedbirler ve önlemler konusunda bilinçlenmektir.

Aynı zamanda bu ödevde ‘Misyon’, ‘Misyoner’ kavramlarının ne anlama geldiği, Misyonerlik Faaliyetlerinin Anadolu topraklarında daha çok hangi bölgelerinde yapıldığı, Misyonerlerin Misyonerlik faaliyetlerinde hangi yöntemleri kullanarak hangi alanlarda daha etkili oldukları , bu faaliyetlere karşı alınabilecek tedbirleri ve yapılması gerekenleri bu çalışma kapsamında fazla ayrıntıya girmeden yer verilmiştir.

Ödevimiz üç bölümden oluşmakta olup, Birinci bölümde Misyonerliğin tanımı, kaynağı ve tarihsel süreci ile Misyonerlik ile ilgili kullanılan bazı kavramlar, İslam Dinindeki Tebliğ ile Hristiyanlıktaki Misyonerlik arasındaki farklar üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Misyonerlerin çalışma yöntemleri ile Misyonerlik Faaliyetlerine karşı alınabilecek tedbir ve önlemler ele alınmıştır. Son olarak ise; Üçüncü bölümde Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler bölümü yer almakta olup bu kısımda, ele aldığımız ve inceleme yaptığımız tezlerden çıkarılmış olan istatistiksel veriler ve bu veriler üzerinden çıkarımlar, öneriler yer almaktadır.

Bu ödevi hazırlarken hem incelediğimiz tezlerden hem de çeşitli makalelerden yararlanılmıştır. Yararlanılan kaynaklar parantez içinde verildiği gibi Kaynakça bölümünde de belirtilmiştir.

Projenin tamamlanma aşamasına varıncaya kadar desteğini esirgemeyen, öneri ve düşünceleri ile beni cesaretlendiren değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI’ ya teşekkürlerimi sunarım.

Hilal TÜRK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu, ve Amacı.....	2
Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Metodolojisi.....	2
Kapsam ve Sınırlılıklar.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM	
MİSYONERLİK VE TARİHSEL SÜREÇ	
1-Misyon ve Misyonerliğin Tanımı, Kaynağı ve Tarihsel Süreci.....	5
1.1.Katolik Misyonerler	8
1.2.Protestan Misyonerler	9
1.2.1.Hazırlık Dönemi.....	10
1.2.2.Örgütlenme Dönemi.....	11
1.2.3.Gerileme Dönemi	11
İKİNCİ BÖLÜM	
MİSYONERLİKLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ KAVRAMLAR	
2.Misyonerlik İle İlgili Çeşitli Kavramlar.....	13
2.1. Evanjelizm (<i>Evangelism</i>).....	13
2.2. Proselytizm	14
2.3.Dinlerarası Diyalog	15
3.İslam Dinindeki Tebliğ Çalışmaları ile Hristiyanlıktaki Misyonerlik Faaliyetleri.....	15

3.1.Tebliğ;.....	16
3.2.Misyonerlik.....	17
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
MİSYONERLERİN ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ VE ALINABİLECEK ÖNLEMLER	
1.Misyonerlerin Çalışma Yöntemleri.....	18
2.Misyonerlik Faaliyetlerine Karşı Alınabilecek Önlemler.....	20
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
SONUÇ VE ÖNERİLER	
SONUÇ	23
TABLO	25
ÖNERİLER	26
KAYNAKÇA.....	27
ÖZGEÇMİŞ.....	30

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı Geçen Eser
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AAPC	: Amerika Dini Danışma Kurumu
BOARD/ABCFM	: American Board of Commissioners for Foreign Missions
c.	:Cilt
Dr. Tezi	:Doktora Tezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
S	: Sayı
s.	:Sayfa
TV	: Televizyon
vb	: Ve Benzeri
Y.L.	: Yüksek Lisans
Yay.	:Yayınları
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
y.y.	:Yüz Yıl

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Tezin Başlığı: Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri(2010-2023 Tarihleri Arasında Misyonerlik İle İlgili Yayınlanmış Tezlerin Sistematiik Analizi)	
Tezin Yazarı: Hilal TÜRK	Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI
Kabul Tarihi:/01/2024	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 30 (tez).
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Bilim dalı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Hıristiyanlığın yayılmaya başladığı tarih olarak kabul edilen M.S. 30 yıllarında Hz. İsa kendisinin Mesih olduğunu ileri sürerek, Yahudi anlayışının dışında bir dini anlayışı yerleştirmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Hz. İsa yaklaşık 3 yıllık tebliğ döneminde Hristiyanlık, Havariler tarafından kabul görmüştür. Hz. İsa’dan sonra devreye giren Havariler, farklı bölgelerde bu yeni dinî ve öğretilerini yaymaya çalışmışlardır.(<i>Erbaş, a.g.e., s.26.</i>)</p> <p>Misyonerlik, Hristiyanlığın yayılması için çeşitli metotlar kullanarak Hristiyan olmayan insanların Hristiyanlaştırılması için yapılan sistematiik faaliyetlerdir. Hristiyan misyonerler için asıl amaç; Hristiyan mesajını insanlara duyurmak değil, çeşitli yöntemler kullanarak insanları Hristiyanlaştırmaktır.</p> <p>Çeşitli coğrafyalarda yaşayan toplumlara misyonerlik faaliyetleri gerçekleştirilmesine rağmen Müslümanların yaşadığı coğrafyalarda misyonerlik faaliyetleri daha çok göze çarpmaktadır. Özellikle de Anadolu topraklarında yaşayan insanlara misyonerlik faaliyetleriyle yapılan saldırıların Hristiyan alemi için sadece dini yönünün olmadığını aynı zamanda siyasi ve ideolojik yönünün de olduğunu görmekteyiz. Tarihi kaynaklara baktığımızda misyonerler Osmanlı döneminde özellikle iç karışıklıklardan faydalanmışlar Osmanlı bünyesinde yaşayan etnik grupları hedef alarak onları Osmanlıya karşı kışkırtmışlardır. Konuyla alakalı İncelediğimiz Tezlere baktığımızda özellikle Anadolu’nun belli bölgelerinde daha yoğunlukta olmak üzere çeşitli alanlarda Misyonerlik faaliyetlerini yürütürken aynı zamanda azınlıklar üzerinden de faaliyetlerini yürüttükleri görülmektedir.</p> <p>Bu çalışmamızda, Misyonerlikle ilgili yapılan faaliyetlerin en çok hangi bölgelerde yoğunlaştığının araştırılması ve aynı zamanda bu faaliyetlerin neler olduğu,</p>	

hangi yolları kullanarak bu faaliyetleri gerçekleştirdikleri ile ilgili soruların, Türkiye’de misyonerlik üzerine yazılan tezlerin bir kısmının analiz edilmesi yoluyla cevaplanmasına çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Misyoner, Misyonerlik, Hristiyan, Osmanlı Devleti,

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences Abstract of Master Thesis

Title of the Thesis: Missionary Activities in Turkey (Systematic Analysis of Theses Related to Missionary Published Between 2010/2023)	
Author: Hilal TÜRK	Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI
Date:/01/2024	Nu. of pages: x (pre text)+30 (main body)
Department: Philosophy and Religious Sciences Subfield: Spiritual Support and Guidance	
<p>In the years that are considered as the advent of the spread of Christianity around AD 30, Jesus Christ emerged, asserting himself as the Messiah, with the aim of establishing a religious perspective beyond the Jewish understanding. Christianity gained acceptance among the Apostles during the approximately three-year preaching period of Jesus. Subsequently, the Apostles, who came into play after Jesus, endeavored to disseminate these new religious doctrines in different regions (Erbaş, loc. cit., p.26).</p> <p>Missionary activities encompass systematic efforts to Christianize non-Christian individuals, utilizing various methods for the dissemination of Christianity. For Christian missionaries, the primary objective is not about proclaiming the Christian message to people, but about converting people to Christianity through diverse methods.</p> <p>Although missionary activities are conducted in societies living in various geographies, missionary activities are more noticeable in regions where Muslims live. Particularly in Anatolia, attacks that are conducted through missionary activities are observed to have not only a religious dimension but also political and ideological aspect for the Christian world. Historical sources indicate that missionaries took advantage of internal disturbances during the Ottoman period, specifically targeting ethnic groups within the Ottoman realm to incite them against the Ottoman Empire. When we look at the theses we have examined regarding the subject, it is evident that missionaries conducted activities more intensively in certain regions of Anatolia, concurrently conducting activities through minorities.</p> <p>This study aims to investigate the regions where missionary activities are most concentrated and, simultaneously, to answer questions regarding the nature of these</p>	

activities, the methods which are employed, and the ways in which these activities were carried out by analyzing some of the theses which are written on missionary work in Turkey.

Keywords: Missionary, Missionary Work, Christian, Ottoman Empir

GİRİŞ

Misyonerliğin dini dayanağı, Yeni Ahit metinlerindeki Hz. İsa'nın talebelerine yönelik çeşitli sözlerine dayandırır. İsa'nın talebelerini gönderirken onlara "gidin" ve "deyin ki!" sözleri, Hıristiyan misyonerliğinin temel referansı olarak kabul edilir. Misyonerlere göre, Hz. İsa'nın göğe yükselmesi öncesi talebelerine yaptığı konuşmada geçen bu ifade Hz. İsa'nın Hıristiyanlara yönelik 7 temel emrini taşımaktadır. Bunlar; “al, git, tanıklık yap, ilan et, talebeler edin, onları vaftiz et ve eğit”. (Semra Kızgın (2011) 19. yüzyılda Ayıntap'ta misyonerlik faaliyetleri ve kurulan müesseseler - Şinasi Gündüz. (2005). Misyonerlik. Diyanet İslam Ansiklopedisi. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c.30, s.193.)

Hıristiyan inancına göre Hz. İsa Matta İncil’inde Havarîlerine “*imdi, siz gidip bütün milletleri şakirt edin, onları Baba ve oğul ve Ruhü’l-Kudüs ismi ile vaftiz eyleyin, size emrettiğim her şeyi tutmalarını onlara öğretin; ve işte ben bütün günler dünyanın sonuna kadar sizinle beraberim, bu İncil milletlerin hepsine şahadet olmak üzere bütün dünyada vazedilecektir ve son o zaman gelecektir.*”(Ayten Sezer. (1999). Osmanlı Döneminde Misyonerlik Faaliyetleri. Osmanlı Ansiklopedisi, c.5) denilmektedir.

Misyoner yönteminde, Çarmıh hadisesi öncesi ve sonrası olmak üzere değişen misyonerlik anlayışı söz konusudur. Çarmıh öncesinde Hz. İsa'nın havarilerinin görevi İsrailoğullarına sadece ilan edip duyurmak ve ulaştırmakla sınırlıdır. Çarmıh sonrasında ise, tüm insanlığı kapsayan bir misyona dönüşmüş olup, anlatma, ulaştırmakla sınırlandırma yerini vaftiz etme, Hıristiyanlaştırmaya ve Hz. İsa-Masih'in evrensel kurtuluşuna dahil etme şeklinde genişleme olmuştur.

Hristiyanlığın yayılması için çeşitli metotlar kullanarak Hristiyan olmayan insanların Hristiyanlaştırılması için yapılan sistematik faaliyetlere “Misyonerlik” denir. Hristiyan misyonerler için asıl amaç; Hristiyan mesajını insanlara duyurmak değil, çeşitli yöntemler kullanarak insanları Hristiyanlaştırmaktır. Hristiyan aleminde ilk misyoner olarak kabul edilen Pavlus'un ifadesiyle insanları kazanabilmek için her türlü yöntemin denenip uygulanması gereklidir. Yani Hristiyan Misyonerliği tüm milletleri Hristiyanlaştırmayı hedeflemekte olup İnsanların vaftiz edilmesi ve Hristiyanlaştırılması uğruna her türlü görevi ve fedakarlığı üstlenmektir.

Araştırmanın Konusu ve Amacı:

Bu ödevde Misyonerlik ile ilgi kullanılan çeşitli kavramları, ‘Misyon’, ‘Misyoner’ kavramlarının ne anlama geldiği, Misyonerliğin kaynağı ve tarihsel süreci, Misyonerlik Faaliyetlerinin Anadolu topraklarında daha çok hangi bölgelerinde yapıldığı, Misyonerlerin Misyonerlik faaliyetlerinde kullandıkları yöntemleri ve hangi alanlarda daha etkili oldukları , bu faaliyetlere karşı alınabilecek tedbirleri ve yapılması gerekenleri bu çalışma kapsamında elimizden geldiğince yer verilmiştir.

Bu ödevin amacı; Hristiyan inancını Anadolu topraklarında yaymak ve Müslümanların Hristiyanlaştırılması için Kiliseler tarafından özel görevlendirilen Hristiyanlar(misyonerler) aracılığıyla çeşitli yöntemler kullanarak Osmanlı döneminden itibaren Anadolu topraklarında yapılan misyonerlik faaliyetlerini konu edinen Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin sistematik içerik analizini yapmaktır. Bu noktada özellikle YÖK Tez Sisteminde “misyoner” kavramını taratarak karşımıza gelen kırk altı Tezden özellikle Osmanlı Devleti ve Anadolu topraklarına yönelik Misyoner Hareketlerini konu edinen yirmi dört Tezin sistematik analizini yapmaktır. Bu kapsamda tezlerin araştırma türü, örnekleme(daha çok hangi bölgelerde misyonerlik faaliyetlerinin yapıldığı), yayımlandığı yılı, hangi Üniversite(Devlet-Özel) ve Enstitü bünyesinde yazıldığı, Yüksek Lisans mı Doktora Tezi mi olduğu konularında edinilen verileri tespit etmektir.

Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Metodolojisi:

Bu araştırmada özellikle YÖK Tez Sisteminde “misyoner” kavramını taratarak karşımıza gelen kırk altı Tezden özellikle Osmanlı Devleti ve Anadolu topraklarına yönelik Misyoner Hareketlerini konu edinen yirmi dört Tezin sistematik analizini yapılmaktadır. Bu kapsamda tezlerin araştırma türü, örnekleme(daha çok hangi bölgelerde misyonerlik faaliyetlerinin yapıldığı), yayımlandığı yılı, hangi Üniversite(Devlet-Özel), Enstitü ve Anabilim Dalı bünyesinde yazıldığı, Yüksek Lisans mı Doktora Tezi mi olduğu konularında edinilen verileri tespit etmektir.

Her ne kadar 2010 ile 2023 tarihleri arasındaki yayımlanmış tezleri ele alacağımızı ifade etsek de incelediğimiz tezler arasında 2010 yılından önce yayımlanan tezler de yer almaktadır. Aynı zamanda Türkiye’de misyonerlik faaliyetlerinin yanı sıra daha önceki dönemlerdeki(Osmanlı Dönemi) Anadolu topraklarında yapılan misyonerlik faaliyetleri de ele alınmaktadır.

Bu ödev kapsamında ele alacağımız ve analizini yaptığımız tezler şunlardır:

- 19. yüzyılda Ayıntap'ta Misyonerlik Faaliyetleri ve Kurulan Müesseseler
- 1789-1839 yıllarında Osmanlı Devletinde Yaşayan Hıristiyan Cemaatler Arasında Misyonerlik Faaliyetleri
- 1875-1925 yılları arasında Adana, Antakya, Antep, Maraş ve Mersin Bölgelerinde Misyonerlik Faaliyetleri ve Ermeni Olayları
- Aleviler Üzerinde Protestan Misyonerlik Faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar)
- American missionaries in Marash on the eve of the Great War Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Maraşta Amerikan misyonerlik
- Amerikan Board Arşiv Belgelerine Göre Konya'da Tıbbi Misyonerlik Faaliyetleri (1911-1914)
- Anadolu'daki Amerikan Hastaneleri ve Tıbbi Misyonerlik (1880-1930)- Antalya'da Misyonerlik Faaliyetleri
- Çukurova-Haçın'de (Saimbeyli) Misyonerlik Faaliyetleri 1850-1920
- Evanjelik Hıristiyanların Misyonerlik Faaliyetlerinde Bilişimi Kullanma Gücü
- Harrison Gray Otis Dwight ve Osmanlı Devleti'nde Amerikan Misyonerlik Faaliyetleri (1830-1862)
- İngiliz Sömürgesi Güney Afrika'da yayımlanan The Christian Express gazetesine göre Osmanlı ülkesinde misyonerlik faaliyetleri (1870-1922)
- İnternet Ortamında Misyonerlik Faaliyetleri ve Sanal Kilisilerin Çalışma Yöntemleri
- İnternette Misyonerlik
- Karadeniz bölgesinde Misyonerlik faaliyetleri
- Misyonerlik ve Harput'taki Amerikan Misyoner Okulları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma
- Misyonerlik ve Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri
- Osmanlı Devleti'nde Alman Protestan Misyonerlik Faaliyetleri
- Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri(1839-1923)

-Osmanlı Topraklarında Ermenilere Yönelik Misyonerlik Faaliyetleri (1700-1740)

-Sürelî Yayınlarda Misyonerlik Faaliyetleri ile İlgili Haberlerin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi (Yeni Şafak, Hürriyet, Milliyet örneği)

-Türk Medyasının Misyonerlik Algısı

-Türk Toplumunda Sosyo-Kültürel Çözülme ve Misyonerlik

-XIX. ve XX. yüzyıllarda Mardin ve Çevresinde Misyonerlik Faaliyetleri

Bu araştırmada Nitel Yöntemle Türkiye’de misyonerlik faaliyetleri ve önceki dönemlerde yani Osmanlı Dönemi Anadolu topraklarında yapılan misyonerlik faaliyetleri konusunda yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri ele alınarak meta-analiz yöntemi kullanılmıştır.

Kapsam ve Sınırlılıklar:

Her ne kadar 2010 ile 2023 tarihleri arasındaki yayımlanmış tezleri ele alacağımızı ifade etsek de bu tarihler arasında yayımlanmış tezlerin çok kısıtlı ve az olması sebebiyle incelediğimiz tezler arasına 2010 yılından önce yayımlanan tezleri de katmış bulunmaktayız. Aynı zamanda sadece Türkiye’de misyonerlik faaliyetleri değil daha önceki dönemlerde yani Osmanlı Dönemi Anadolu topraklarında yapılan misyonerlik faaliyetleri de ele alınmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİSYONERLİK VE TARİHSEL SÜREÇ

1. Misyon ve Misyonerliğin Tanımı, Kaynağı ve Tarihsel Süreci

“Misyon” ve “misyoner” sözcükleri Latince “missio” sözcüğünden türetilmiş olup, İngilizce ve Fransızca’da misyoner(missionaire/missionary) ve misyon(mission) şeklinde kullanılmaktadır. Misyon kavramı sözlükte “görev, vekalet, yetki, bir kişiye bir işi ifa etmesi için verilen özel görev anlamına gelmektedir. Bir Hristiyanlık kavramı olarak “misyoner”, görev ve yetkili kişi demek olup, kiliselerin Hristiyanlığı yaymak amacıyla görevlendirdiği kimseye denilmektedir. Aynı zamanda misyoner; Hristiyanlığı yaymayı kendisine özel görev edinmiş aynı zamanda kendisini belli bir fikrin yayılmasına adanmış kişi demektir. Bu görev diplomatik olabileceği gibi dinî de olabilir. Misyon XV.y.y. öncesinde kilise tarafından vaaz verme yetkisi olarak kullanılırken daha sonra Hristiyan Devletlerin işgal ettiği sömürge topraklarındaki insanları Hristiyanlaştırma faaliyeti olarak kullanılmıştır. (*Abdurrahman Küçük, “Misyonerlik Nedir?Misyonerlik ile Tebliğ Arasındaki Fark”, Dinler Tarihçileri Gözüyle Türkiye’de Misyonerlik, Ed: Asife Ünal, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2005, s.19.*)

Aynı şekilde kilise tarafından vaiz için görevlendirmeyi ifade eden misyon terimi XVI. yüzyıldan itibaren Cizvitler tarafından daha özel bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır. XVI. yüzyılda, Hristiyan toplumlarınca oluşturulan kolonilere kilise görevlileri gönderilmesini ifade etmek için kullanılan misyon ve misyonerlik terimleri, Hristiyan uluslarca kolonileştirilen sömürge bölgelerinin Hristiyanlaştırılması bağlamında kullanılmıştır. Hristiyanlığın yerliler arasında yayılması amacıyla Katolik kilisesince görevlendirilen kilise temsilcileri “misyoner”, bunların gittikleri ülkeler ise “misyon ülkesi” olarak adlandırıldı (*Mustafa Çabuk(2013) 1875-1925 yılları arasında Adana, Antakya, Antep, Maraş ve Mersin bölgelerinde misyonerlik faaliyetleri ve Ermeni olayları - Gündüz, 2006: 14; Uçar, 2013:11*).

Hristiyan teolojisinde misyon, “Baba tarafından oğulun ve Kutsal Ruhun gönderilmesini ifade etmektedir. Bu ilahi misyonun dışında bir de İsa tarafından Havarilere yüklenmiş görevi vardır. Bu da Hristiyanlarca Tanrı’nın oğlu sayılan İsa’nın insanlara yüklediği misyon olarak kabul edilmektedir. Bu anlayışı Yuhanna incilindeki,

Hz. İsa'nın "*Babanın beni gönderdiği gibi ben de sizi gönderiyorum*"(Yuhanna 20/21) sözü doğurmuştur.

Aynı zamanda Misyonerler; Hz. İsa'nın öldükten sonra dirilip orada bulunan havarilerine "*Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi. Bu nedenle gidin bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin. Onları Baba-Oğul-Kutsal Ruh adına vaftiz edin, size buyurduğum her şeyi tutmaları için kendilerini eğitin.*"(Matta 28/18-20) şeklindeki ifadeleri kendilerine delil olarak almaktadır.(*Kürşat Şentürk (2019) Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar)*)

Hz. İsa ile başlayıp havarileri ile devam eden Misyonerlik faaliyeti Pavlus ile yeni bir şekil kazanmıştır. Bu yüzden Hristiyanlıkta ilk misyoner Pavlus kabul edilir ve günümüz Hristiyanlığı Pavlus öğretisi üzerine kurulmuştur. Misyonerlik Pavlus'la başlamış olup Pavlus kendini diğer havarilerden üstün görmüştür. *Misyonerlikte hedef, Hz. İsa'nın havarileri ve özellikle Pavlus'un mesajlarını bütün insanlığa ulaştırmalarıdır.* Pavlus yöntemleri arasında Misyon Seyahatleri(Anadolu, Yunanistan ve Makedonya) ve misyon mektupları yer alır.

Misyonerlik yöntemlerine göre Pavlus Hristiyanlığı yaymak için her türlü fedakarlığa katlandığını şöyle ifade etmektedir. "Kimsenin kölesi değilim, ben özgürüm. Lakin daha çok insan kazanayım derken herkesin kölesi oldum. Yahudileri kazanmak için Onlara Yahudi gibi davrandım. Kutsal Yasa'nın denetimi altında olmadığım halde, Yasa hukuku altında olanları kazanmak uğruna onlara Musa Hukuku altındaymışım gibi davrandım. Tanrı'nın yasasına, hukukuna sahip olmayan değil de Mesih'in yasası, hukuku altında olan biri olarak, Yasa'ya yani Musa hukukuna sahip olmayanları kazanmak için de Yasa'ya yani Musa hukukuna sahip değilmişim gibi davrandım. Güçsüz kişileri kazanmak için güçsüz kişilerle güçsüz oldum. Ne yapıp ne edip bazılarını kurtarmak için herkesle her şey oldum." (I. Korintliler 9: 19-22.)

"Bana her şey serbest; ancak ben hiçbir şeyin kölesi olmam». (I. Korintliler 6:12; 10:23). «...kurtulsunlar diye birçok kimsenin yararını gözeterek herkesi her yönden hoşnut etmeye çalışıyorum«. (I. Korintliler 10:33). Sözlerinden de anlaşıldığı üzere misyonerlerin davaları uğruna her türlü fedakarlığa katlandıkları, insanları hoşnut etme adına farklı kimliklere büründükleri görülmektedir.

Misyonerlik kurumsal, planlı, programlı, siyasi ve idari gücü olan, dini faaliyetleriyle beraber zamana ve şartlara göre taktik ve yöntem değiştirebilen hiyerarşik bir yapıya sahip organizasyondur. Misyonerlik din değiştirmenin yanında kimlik değiştirmeyi de esas alır (Oymak, 2010: 12).

Misyonerlik tarihte bazı süreçlerden geçerek günümüze kadar gelmiştir. Bu süreçlere ait dönemler şöyledir:

- * 33- 100 yılları arası, Havariler dönemi.
- * 100–800 yılları arası, kiliselerin kurulma dönemi.
- * 800- 1500 yılları arası, Ortaçağ (Dini Otorite) dönemi.
- * 1500- 1650 yılları arası, reformasyon dönemi.
- * 1650- 1793 yılları arası, Hristiyanlıkta yeni anlayışların oluşma dönemi.
- * 1793- 1965 yılları arası, modern dönem.
- * 1965-2000yılları arası, diyaloglar dönemi.
- * 21. Yüzyıl: Batı medeniyetini hakim kılma dönemi (Küçük: 2005: 37; Oymak,2010: 39) (*Mustafa Çabuk(2013) 1875-1925 yılları arasında Adana, Antakya, Antep, Maraş ve Mersin bölgelerinde misyonerlik faaliyetleri ve Ermeni olayları*)

Uygun siyasi ve sosyal koşulların değerlendirilmesi çerçevesinde misyoner örgütleri, faaliyette bulunulacak bölgelerde halkın yaşadığı sosyal, siyasi ve ekonomik problemleri etüt ederek, bu problemlerin doğurduğu şartları kullanmak şartıyla misyonerliğe uygun ortamlar bulmaya çalıştılar. Misyonerler, “her kriz bir fırsattır” mantığıyla hareket ettiler. Savaşlar, karışıklıklar, kıtlıklar, deprem, sel, gibi felaketler misyonerler için en elverişli ortamların oluştuğu zamanlar oldu (*Gündüz, 2006:118*).

Misyonerlik, esas olarak dini bir faaliyet olmasına rağmen kullandıkları başlıca araçlar ise hastane, okul, matbaa, kitap, gibi modern ve laik kurumlardır. Misyonerler bu kurumları kültürel, ekonomik ve siyasi etki ve yayılma aracı olarak kullandılar. Misyonerler sadece vâiz, papaz, din adamı, râhip ve râhibe olarak faaliyet göstermediler. Bunların yanı sıra misyonerler amaçlarına ulaşmak için; doktor, mühendis, öğretmen, teknisyen, yardım görevlisi gibi unvanlarla misyonerlik faaliyetinde bulundular (*Kocabaşoğlu, 2000: 14*).

1.1.Katolik Misyonerler

11.y.y.da Doğu ve Batı Kilisesi (*Mustafa Erdem, Türkiye de Misyonerlik Faaliyetleri, Ensar Neşriyat Yayınları, İstanbul-2005, s. 256.*) ayırımından sonra Batı Katolik Kilisesi misyonerlik faaliyetlerine daha çok önem vermiş olup, 12. ve 13. y.y.lardan itibaren Anadolu'ya yönelik faaliyetlerini başlatmıştır. Katolik Misyonerler Osmanlı topraklarına gelen ilk misyonerler olmuşlardır. Söz konusu Kilise bünyesinde bir çok teşkilat kurulmuş olup, Anadolu'ya ilk gelen misyoner topluluk Saint François tarikatına mensup Franciscain rahiplerinden Katolik Fransiskenler (1220) olmuştur. Bunların amacı; Greklerin Katolikleştirilmesi için çabalamak, Roma ve Bizans Kiliselerinin birleştirilmelerini sağlamaktır.

13. y.y da Dominikenler, Osmanlı topraklarına gelen ikinci grup olmuştur. Dominiken Tarikatı'ndan sonra Cizvitler (1583) ve Capucenler de (Kapuçinler) (1626) Anadolu'ya ayak basan diğer misyoner örgütlerdir. (*Metin Hülagü, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Misyoner, Ermeni, Terör ve Amerika Dörtgeninde Türkiye", Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 10, Ankara-2001, s.58-59; Muhsin Önal, 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Misyonerlik Faaliyetleri (Bursa Örneği), Metemorfoz Yayıncılık, İstanbul-2012, s. 39-40.*) Cizvit ve Fransisken misyonerler Osmanlı topraklarında en çok İstanbul, İzmir, Halep, Suriye, Filistin, Mısır, Irak, Kıbrıs ve Yunanistan'da faaliyet göstermişlerdir. Katolik Misyonerlerinin bu noktada ilk hedefi Müslümanlar olmuştur. Fakat istedikleri başarıyı elde edememişler, hedeflerine ulaşamamışlardır. Böyle olunca da o coğrafyada yaşayan gayri müslimler ve diğer etnik gruplara yönelmişlerdir. Hedeflerini gerçekleştirmek için matbaalar, okullar, kiliseler, hastaneler, darülaceze, yetimhane gibi kültürel, yardım ve sağlık kuruluşları açmışlardır. Bunlardan bazıları günümüzde hala faaliyetlerine devam etmektedir. (*Tuncer Güney, Aziz Paul'dan Günümüze Misyonerlik ve Fener Rum Patrikhanesi, Andaç Yayınları, Ankara-2014, s. 191; Önal, a.g.e. s. 40.*)

1.2. Protestan Misyonerler

16. y.y. dan itibaren kilisenin siyasal bir güç olmasını sorgulayan, Protestanlığın kurucusu kabul edilen Martin Luther ve bazı reformistler Hristiyanlığın özüne yani İncil'e dönmesi konusunda hareket başlattılar. Bu Protestan hareketi kilisenin ve papanın dünyevi iktidar iddiasını reddetmekteydiler. Protestan akım içerisinde yer alıp teşkilatlanan kiliseler, kısa zamanda kendi anlayışları doğrultusunda bir misyon ve misyonerlik kurumu oluşturdular. (*Mollahüseynoğlu, a.g.t. s. 30-31*)

Protestan misyonerler de Katolikler gibi dini ve sosyal-siyasal anlayışlarını başka bölgelere taşımayı amaçladılar. Protestan misyoner kuruluşlarının önemli hedefi, başta Ortadoğu ve Doğu Avrupa olmak üzere, genellikle Müslümanların siyasal egemenliği altında bulunan Doğu Hristiyanları oldu. Özellikle sömürge dönemlerinde, farklı Hristiyan grupların Protestanlaştırılması amacıyla yoğun bir çaba harcadılar.

Daha sonra faaliyete başlamalarına rağmen Osmanlı topraklarında adından en çok söz ettiren misyoner grubu Protestan misyonerler oldu. Bu misyonerler Osmanlı topraklarındaki azınlıkların dünya görüşlerini değiştirmek amacıyla okullar, hastaneler ve kiliselerde yoğun bir şekilde çalıştılar ve hedeflerine de ulaştılar. Özellikle de 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında meydana gelen Ermeni isyanlarında önemli bir rol oynadılar.

Özellikle 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Protestan misyonerleri Anadolu'daki faaliyetlerini yoğunlaştırmışlar, Osmanlının zayıf durumundan da faydalanarak 19. yüzyılın sonlarında çalışmalarının ve faaliyetlerinin zirve noktasına ulaşmışlardır. Ancak, 1. Dünya Savaşı'nın başlaması, II Abdülhamit dönemi politikaları ve Tehcir Kanunu'nun etkisiyle, misyonerlik faaliyetlerinde gerileme görülmeye başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti döneminde çıkarılan yeni kanunlar ile bitme noktasına gelmiştir. Atatürk'ün ölümünden sonra ise yeni bir boyut kazandığı görülmüştür.

Protestan misyonerlerinin Anadolu'daki misyon faaliyetlerine baktığımızda Hazırlık, Örgütlenme ve Gerileme Dönemi olmak üzere üç başlık altında ele alarak inceleyebiliriz.

1.2.1.Hazırlık Dönemi

Bu dönem 1810 ile 1840 tarihleri arasında kapsamaktadır. Osmanlı topraklarına ilk Protestan Misyonerlerinin ayak bastıkları dönemdir. Dini ve ekonomik sebeplerle 19. y.y. dan itibaren özellikle İngiliz ve Amerikan misyonerler Anadolu topraklarına yoğun bir şekilde gelmeye başlamışlardır.

Misyonerlikle ilgili eserlere bakıldığında Anadolu toprakları “İncil Ülkesi” anlamına gelen “Bible Land” olarak adlandırılır. 1815 yılında ilk Protestan misyoner olarak İngiliz Church Missionary Society'ye bağlı olan bir papaz Osmanlı topraklarına gelmiştir.(*Kürşat Şentürk(2019) Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar) Hans Lukas Kieser, Iskanlanmış Barış (Doğu Vilayetlerinde Misyonerlik, Etnik Kimlik ve Devlet 1839-1938), Çeviren:Atilla Dirim, İstanbul-2010, s.68; M. Numan Malkoç, Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri, Ensar Neşriyat Yayınları, İstanbul-2005, s.158; Önal, a.g.e. s. 46; İnan, a.g.e. s. 51.)*

1810 yılında Boston’da kurulan ve kısaca Amerikan BOARD/ABCFM olarak adlandırılan American Board of Commissioners for Foreign Missions (Amerikan Dış Misyonları Temsilcilikleri Heyeti) adlı Amerikan Protestan misyonerlik kuruluşuna bağlı iki misyonerin (Pliny Fisk ve Levi Parsons), 1820 yılında İzmir'e geldikleri görülmektedir. (*Kürşat Şentürk(2019) Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar) American BOARD’ın Anadolu topraklarına gelmesi önem arz etmektedir. Anadolu topraklarında öncelikle İzmir, İstanbul ve Bursa da okullar açmışlar 19. y.y. ın ikinci yarısından itibaren Anadolu’nun çeşitli yerlerinde 20 kadar daha okul açarak Misyonerlik faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Aynı zamanda hastaneler açarak da sağlık hizmeti sunmak üzere ulaşılan bölge halkına misyonerlik çalışması yapmışlardır.*

Bu kapsamda İstanbul’da ilk Protestan Kilisesi 1846 yılında açılmıştır.(*Kürşat Şentürk(2019) Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar- Bayram Küçüköğlü, Türk Dünyasında Misyonerlik Faaliyetleri, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul-2005, s. 203; Müjdat Öztürk, Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul-2008, s.32; Oymak, a.g.e. s.76.)* 1850 yılında Sultan Abdulmecit fermanı ile Osmanlı İmparatorluğundaki Protestanlar müstakil millet statüsü kazanmışlardır. (*Kürşat Şentürk(2019) Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar-*

Karakaya Stamp, "The Emergence of the Kızılbaş in Western Thought: Missionary Accounts and Their Aftermath", s.339; Küçüköğlü, a.g.e. s.72.)

1.2.2.Örgütlenme Dönemi

1840 ile 1890 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde Protestan Misyonerler Anadolu'nun çeşitli yerlerinde misyon merkezleri açmışlar ve bunlara bağlı istasyonlar oluşturmuşlardır. Sağlık, sosyal ve din alanlarında yeni kuruluşlar açarak yoğun bir faaliyet işine girişmişlerdir. Bu müesseseler aracılığıyla başta Müslüman topluluklar olmak üzere Osmanlı bünyesinde yaşayan diğer etnik azınlıklarla irtibata geçmişlerdir.

Protestan Misyonerler Müslümanlar üzerinde istedikleri etkiyi sağlayamamaları üzerine daha çok gayri müslim tebaa içerisinde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Belirledikleri çalışma alanları ile gazete ilanları, dua toplantıları, İncil kursu, gençlik kampları gibi faaliyetler yürütmüşlerdir.

1.2.3.Gerileme Dönemi

1890 dan Cumhuriyet dönemine kadar geçen zaman dilimini Misyonerlerin gerileme dönemi kapsamaktadır. 19. Yüzyılın II. yarısından itibaren aktif olarak faaliyet gösterip, yoğun bir örgütlenme dönemi sürdüren Protestan Misyonerleri Sultan Abdulhamit döneminden itibaren faaliyetlerinde gerileme sürecine girmişlerdir. Sultan Abdulhamit Protestan Misyonerlerine karşı temkinli davranmaktaydı. Abdülhamit, bu kapsamda Protestan misyonerlerini Doğu'daki Ermeni hareketinin/olaylarının suç ortakları sayıyordu. (*Kürşat Şentürk(2019)Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar-Oktay Bozan, a.g.i.s, "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Mardin'de Amerikan Misyonerlerinin Faaliyetleri"; Kieser, a.g.e. s. 234.)* Ona göre misyonerler, azınlıklara yönelik "Ulusalılık, Bağımsızlık" gibi düşünceleri empoze etmeye çalışan ve sosyal nizamı bozmaya çalışan zararlı batılı örgütlerdi.(*Kürşat Şentürk (2019) Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar - Deringil, a.g.e. s.113.)*

1890 lı yıllarda Osmanlı yönetimi Protestan Misyonerlerinin faaliyet gösterdiği okulları daha çok kontrol altında tutma çabalarını yoğunlaştırması, resmi izin belgesi olmayan okulları kapatma kararı alması gibi uygulamalardan dolayı faaliyetlerinde gerileme olmuştur.

Sonuç olarak I. Dünya Savaşı yılları, Milli Mücadelenin zaferle sonuçlanması, tehcir, mübadele ve milli bir devlet kurulmasıyla birlikte Türkiye'de misyonerlik faaliyetlerinde bir durgunluk yaşandığını görmekteyiz. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında misyoner okullarının büyük bir kısmı kapanmış, misyonerler uygun bir çalışma zemini bulamadıkları için de zamanla ülkelerine geri dönmüşlerdi. 1928 yılında Bursa Amerikan Kız Koleji'nde bazı Müslüman kızların Hıristiyanlaştırıldığı şeklindeki haberlerin ortaya çıkmasından sonra, bu okul da Atatürk'ün emriyle kapatılmış ve misyonerlerin çalışma şartları daha da çok zorlaşmıştır. (*Kürşat Şentürk(2019) Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar - Küçüköğlü, a.g.e.s.146-152)*)

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte bitme noktasına gelen Protestan misyonerlik faaliyetleri, Atatürk'ün ölümünden sonra ve soğuk savaş (II. Dünya Savaşı) sonrası çalışmalarını artırmışlardır. özellikle de 1960'lardan itibaren her geçen gün çalışmalarını artırarak sürdürmüşlerdir. Ülkemizin içerisine düştüğü ekonomik kriz, tabii afetler, 20. yüzyılın son çeyreğinden günümüze kadar yapılan uluslararası antlaşmalar, , teknolojinin gelişmesi gibi etkenler misyonerlerin işine yaramış tır. Ancak, geçen iki yüzyıla baktığımızda misyonerlerin bu kadar yoğun ve gayretli çalışmalarına rağmen, dini açıdan hedefledikleri başarıya ulaşamadıklarını da görmekteyiz. (*Kürşat Şentürk(2019) Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar - Esra Danacıoğlu Tamur, a.g.i.s. "Karşılaştırmalı Bir Perspektiften 19.Yüzyılda Çin ve Osmanlı İmparatorluğu 'nda Protestan Misyoner Faaliyetleri".)*)

İKİNCİ BÖLÜM

MİSYONERLİK İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ KAVRAMLAR

2. Misyonerlik İle İlgili Çeşitli Kavramlar

Son zamanlarda Hristiyan misyonerliği kapsamında Misyonerlik ve Misyon kavramlarından başka aynı ve ya yakın anlamlara gelen farklı terimler de tercih edilmekte ve kullanılmaktadır. Bu şekilde farklı kavramların kullanılmasıyla Hristiyan dininden olmayanların zihnindeki Misyonerlik ve Misyon ile ilgili olumsuz olan düşünceyi ve imajı değiştirmek hedeflenmiştir. Halkın zihninde baskı, zorlama, emperyalizm ve sömürgeyi hatırlattığı için günümüz Hristiyan misyonerleri, bu kavramın çağrıştırdığı olumsuz çağrışım ve imajın Hristiyanlığın yayılmasındaki engelleri kaldırmak amacıyla kutsal metinlerde geçen çeşitli kavramlar ortaya atarak bu sorunun üstesinden gelmeye çalışmışlardır. Bunlar arasında en sık kullanılanı “evanjelizm” ve “evanjelizasyon” özel anlamda Hristiyan mesajını insanlara ulaştırılmasını esas almaktır. (Mustafa Akyul (2007) *Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923) - Gündüz: a.g.e., s.15.*

Christianization ve conversion kavramları ise diğer insanları Hristiyanlaştırma anlamında kullanılan başka iki kavramdır. Bunlardan başka Hristiyan mesajına şahitlik (*witness*), mesajın ilanı (*proclamation*) ve şehadet (*martyria*) kavramları da misyonerlik ile ilgili olarak kullanılmaktadır.(Mustafa Akyul(2007) *Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923) - Bayram Küçüköğlü: “Türk Dünyasında Misyonerlik Faaliyetleri (Dünü, Bugünü ve Yarını)”, 2. Baskı, IQ Kültür Sanat Yay. , (İstanbul, 2005), s.32.)*

2.1. Evanjelizm (*Evangelism*) :

Özellikle misyonerlik teriminin Hristiyan olmayan insanlar arasında oluşturduğu olumsuz imajı değiştirmek amacıyla kullanılmaya başlanmış olan bir terimdir. Grekçe “*Evangelismos*” isminden türeyen ve çoğunluğu Pavlus’un mektuplarında olmak üzere Yeni Ahit’te 72 kez geçen “evanjelizm” terimi, “iyi haberleri duyurmak ve paylaşmak” anlamına gelmektedir. “Misyonerlik” terimi sömürgeci ve emperyalist bir anlam ihtiva ederken “evanjelizasyon” daha yumuşak bir kavramdır.(Mustafa Akyul(2007)*Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923) - Süleyman Turan: “Misyonerliğin Kurucusu Pavlus” , IQ Kültür Sanat Yay. , (İstanbul, 2006), s.36-37.)*

Bu terim özellikle Protestanlarca daha çok tercih edilmekle birlikte Katolik Hristiyanlar tarafından da kullanılmaktadır.

Evanjelizmin muhatabı Hristiyan olmayan din mensuplarıyla dine karşı ilgisiz kalan Hristiyan halklardır. Yani muhatap tüm insanlar olarak görülür. Dolayısıyla evanjelizm, misyonerlikten farklı olarak hem Hristiyanlara hem de Hristiyan olmayanlara, İncil mesajının sunulması amacı gütmektedir. (*Mustafa Akyul(2007) Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923)- Ş.Gündüz, M. Aydın: a.g.e. , s.43.*)

2.2. Proselytizm (Başka Bir Dine Veya Gruba Çekme) :

Bu kavram, İbranice “misafir” veya “bir yerde ziyaretçi” anlamında olan “ger” kelimesinin tercümesidir. Kitab-ı Mukaddes'te *Proselyte* sözcüğü zikredilmiş ve Tevrat'ın tümüne ve Yahve'ye inanıp İsrail'e gelmiş olan yabancı kişiler ve ziyaretçiler için kullanılan bir Eski Ahit terimidir. (*Mustafa Akyul(2007) Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923)- Aykıt: a.g.e. , s. 79-80.*)

Proselytizm; insanları Hristiyanlığa ısındırmak için çeşitli maddî ve kültürel araçları devreye sokmak anlamında kullanılmaktadır.(*Mustafa Akyul(2007) Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923) Gündüz: a.g.e. , s.16.*)

İnsanları bu şekilde dine kazandırma işi ilk dönem Hristiyanlarda olumlu çağrışımlar yapsa da, sonraki yüzyıllarda motivasyonunun, içeriğinin ve evanjelizm metotlarının değişmesi sebebiyle olumsuz bir anlam kazanmıştır. Günümüzde ise bir kişinin bağlı olduğu kiliseyi değiştirmesine teşvik olarak anlaşılmaktadır. (*Mustafa Akyul(2007) Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923)*)

Proselytizm, aslında bir din veya inanç mensubunun zaaflarından yararlanarak veya ona karşı orantısız güç kullanarak, onun inancını değiştirmeye çalışmak için bu uğurda organize teşkilatlar kurmak demektir. Bu kavram, Hristiyanlar tarafından daha çok, bir Hristiyan mezhebine mensup kişi veya cemaat üzerinde çalışılarak, onlara başka bir Hristiyan mezhebini kabul ettirme çabası olarak görülmektedir. (*Mustafa Akyul(2007) Y.L.Tezi Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923)-Ahmet Hikmet Eroğlu:” Türkiye’de Ortodoks Misyonerliği”, (Tebliğ), Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri, (Tartışmalı İlmî Toplantı), s.136.*)

2.3.Dinlerarası Diyalog:

Grekçeden Latinceye sohbet anlamında “dialogus” şeklinde geçmiş bir kelime olup, Batı dillerine aktarılan biçimiyle “dialogue” kavramına yüklenen anlamlar oldukça geniştir. Fransızcadan Türkçeye “diyalog” şeklinde geçmiş olan bu kelime Batı dillerindeki anlamlarına ek olarak “uyum sağlama”, “anlaşma” ve “bu yolda yapılan çalışmalar” anlamlarına da gelmektedir.

Dini alanda ise “diyalog”; hem aynı dinden grupların kendi aralarında hem de farklı dinlere mensup insanların inanç ve düşüncelerini birbirine zorla kabul ettirme yoluna gitmeden, birbirlerine sıcak ve hoşgörü ile bakabilmesi, anlaşabilmesi, ortak konular üzerine konuşabilmesi, tartışabilmesi ve işbirliği yapabilmesidir.

İlk başta, Kilisenin gittikçe artan sorunlar ve insanlığın geleceğini tehdit eden sıkıntılar karşısında Hıristiyan olmayanlarla iyi ilişkiler geliştirme söylemini vurgulayan diyalog anlayışı, daha sonraki belge ve dokümanlarda netleşmeye başlamış ve kilisenin temelde diyalogu bir misyon vasıtası olarak gördüğü açıkça ifade edilmiştir. Katolik kilisesi gibi Protestan Evanjelik çevreler de diyalogun, Hıristiyanların kendi inanç ve öğretilerini diğer insanlara ulaştırmaları açısından oldukça etkili ve önemli bir yöntem olduğu düşüncesindedirler. (*Mustafa Akyul(2007) Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923)- Gündüz: a.g.t., “Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri”, s.370.*)

3. İslam Dinindeki Tebliğ Çalışmaları ile Hristiyanlıktaki Misyonerlik Faaliyetleri

Hristiyanlıkta karşımıza çıkan Misyonerlik faaliyetleriyle İslam dinindeki ‘tebliğ’ ve ‘irşat’ çalışmaları birbirine karıştırılmamalıdır. Hristiyanlıktaki “Misyonerlik” ile İslam dinindeki “Tebliğ” birbirinden çok farklı kavramlar olup, amaç ve çalışma şekli açısından birbirlerinden bariz bir şekilde ayrılmaktadır. İslam’daki tebliğ ve irşat faaliyetlerinin hedefi, insanların bir şekilde Müslümanlaştırılması olmayıp, İslamî esasların insanlara duyurulması ve ulaştırılmasıdır. Kur’an-ı Kerim’de de Tebliğin nasıl anlaşılması gerektiği şu ayette açıkça belirtilmiştir; “Allah’a itaat edin, peygambere itaat edin, eğer yüz çevirirseniz bilin ki ona (peygambere) yüklenen görevin sorumluluğu ancak ona, size yüklenen görevin sorumluluğu da yalnız size aittir. Peygambere düşen sadece

apaçık bir tebliğdir” . . (Nur Suresi,54. Ayet) Aynı şekilde Maide Suresi 67. ayetinde ise Allahu Teala Peygamberimize hitaben “Rabbinden sana indirileni tebliğ et!” buyurmuştur. Nahl Suresi 35 ve Ankebut Suresi 18. Ayetlerde de “peygambere düşenin sadece apaçık tebliğ” olduğu apaçık belirtilmiştir. (Kürşat ŞENTÜRK Y.L. Tezi Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar)

Bu ayetlerden de anlaşılacağı üzere Tebliğde baskı, zorlama ve propaganda yoktur. Aynı zamanda tebliğde insanların zayıflıklarının tespit edilip ona karşı kullanılması ve hile de yoktur. Tebliğ ve irşatta ideolojik gayeler ve siyasi çıkarlar yoktur. Samimiyet, şefkat ve sevgi ile yaklaşma vardır. Tebliğ gönül işidir ve gönüllülük esastır. Osmanlı Devletine baktığımızda yüzyıllarca gayrimüslim toplumlara hükmetmelerine rağmen onları, Müslüman olmaları noktasında asla zorlamamışlar ve dinlerini yaşamaları konusunda onları özgür bırakmışlardır. Bu açıdan bakıldığında İslam dinindeki Tebliğ anlayışı ile Hristiyanlıktaki Misyonerlik faaliyetleri arasında amaç ve yöntem bakımından belirgin bir fark vardır. Misyonerlik bir duyurma faaliyeti olmayıp Hristiyan geleneğinden gelen belirli metotları kullanarak Hristiyanlık değerlerinin yayılması ve diğer insanların, Hristiyanlaştırılması için yapılan sistematik faaliyetler bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır.(Kürşat Şentürk(2019)Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar)

Bu bilgiler ışığında “Tebliğ” ve “Misyonerlik” arasındaki farkları genel hatlarıyla şöyle sıralayabiliriz;

3.1. Tebliğ;

- Tebliğ ve İrşad faaliyetinde, baskıya, zorlamaya ve propagandaya yer verilmemektedir. Güzel öğüt ve hikmetli söz ile anlatma esastır.
- Tebliğ gönül işi olup, kişi özgür iradesi ile seçim yapmaktadır.
- Tebliğ plansız, programsız, kurum ve kuruluş olmadan yapılan bir faaliyet olup, İdeolojik ve siyasi bir amaç hedeflenmemektedir.
- Tebliğde sevgi ve şefkat duygularıyla hareket etmek var olup tatlı bir dille ve iyilikle anlatmak temel yöntemidir.
- Tebliğde temel olan şey sadece bildirme, duyurma haber verme ve iletmedir.
- Tebliğde özel görevlendirme olmayıp, devletin siyasi kurum ve kuruluşları devrede yoktur.

-Tebliğde sadece Allah rızası gözetilir, karşılık beklenmez. Yani ihlas ve samimiyet ön plandadır.

-Tebliğde deprem, sel, yangın gibi doğal afetleri, salgın, işsizlik, yoksulluk, hastalık gibi sıkıntılı durumları kullanarak insanları mecbur bırakma yoktur. Yardım yaparken karşılık beklenmez.

3.2. Misyonerlik;

-Misyonerlik, planlı, programlı ve belli bir amacı olan kurumsal bir organizasyondur. Hiyerarşik bir yapılanmanın öne çıktığı bu organizasyon sadece dini bir faaliyet olmayıp, siyasi ve kurumsal bir gücü olan, ideolojik bir teşkilattir.

-Yaşanılan zamana, döneme ve olaylara göre yöntem ve taktik değiştirir.

-Misyonerler muhatapları olan kişilerin zaaflarını kullanma konusunda ustadırlar

- Deprem, sel, yangın gibi doğal afetleri, salgın, işsizlik, yoksulluk, hastalık gibi zor ve sıkıntılı durumları kullanarak insanlara yardım etme bahanesiyle amaçlarına ulaşmayı hedeflerler.

-Misyonerler hedeflerine ulaşma adına başkası gibi davranabilirler. Kimlik ve kişilik değiştirme hatta din değiştirme gibi durumlar da kullandıkları bir yöntemdir.

-Misyonerler muhataplarını vatanına, milletine, dinine, örf ve adetlerine düşman ederek, yaşadığı toplumundan soyutlanmasını sağlamak için çalışmaktadırlar.

-Misyonerler, görevlendirildikleri ve destek gördükleri devletlerin ajanı yani istihbarat elemanı olarak da görev yapmaktadırlar. Misyonerlik yaptıkları ülke hakkında çeşitli yollarla bilgi toplamak da görevleri arasındadır.

-Misyonerlik, yeni dünya düzeni oluşturmak amacıyla rejim değiştirmek ve dünyayı yönetmek isteyen süper güçlere hizmet etmek ve toplanan bilgileri servis yapmakta kullanılan bir yöntem haline gelmiştir.

Sonuç olarak “Misyonerlik”, “Tebliğ” değildir. Tebliğ olmadığı gibi bir dini hareketi, yani Hıristiyanlığı öğretme amacı taşıyan saf ve samimi bir öğretim ve anlatım da değildir. Misyonerlik din ve dinsi hareket kisvesi arkasına saklanmış, art niyetleri olan ve tuzaklarla dolu bir harekettir. (*Kürşat Şentürk(2007)Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar)* - Küçük, “Misyonerlik Nedir? (Misyonerlik ile Tebliğ Arasındaki Fark)”, s. 31-33.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİSYONERLERİN ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ VE ALINABİLECEK ÖNLEMLER

1. Misyonerlerin Çalışma Yöntemleri

Misyonerlerin çalışma yöntemlerine baktığımızda; tarihsel süreç içerisinde zamana, çevresel şartlara ve misyonerlik yapılacak muhataba göre değişiklik gösteren bir birinden farklı yöntem, metot ve uygulamaların olduğunu görmekteyiz.

Misyoner James E. Dittes, “Hıristiyan Misyonu Ve Türk İslamı” başlıklı makalesinde Türklere yönelik uygulanan metotları üç grup altında toplamıştır. Bu metotlar şunlardır:

1. Hristiyanlığın doğrudan doğruya bildirilmesi

2. Açık dini katılım

3. Gizli/Dolaylı Anlatım Öğretim (*Küçük : a.g.müz., “Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri”, s.54-55.) (Mustafa Akyul(2007)Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923)*

“Halkın arasına karışmak” Misyonerlerin kullanmış oldukları en etkili yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemle o bölgede yaşayan halkın ekonomik, sosyal ve eğitim yönünden durumu, din adamlarının ve halkın dini durumu gibi konularda bilgi toplayıp misyonerlik faaliyetlerini daha etkili yürütebilmek adına topladıkları bu bilgileri kullanacaklardır.(*Mustafa Akyul(2007)Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923) - Kocabaşoğlu: a.g.e., s.24-26.)*

Osmanlı Topraklarında da Misyonerlerin yaptıkları ilk iş halkın arasına karışmak olmuştur. Faaliyet gösterecekleri topraklarda yaşayan insanları daha iyi tanıyabilmek için seyahatler yapmışlar, gittikleri yerlerde yaşayan halkın kültürü, yaşam tarzı gibi konularda raporlar tutup bu raporları strateji belirlemek adına bağlı buldukları misyon kuruluşlarına göndermişlerdir. Müslüman Türk halkını dinlerinden vazgeçiremeyeceklerini, Hristiyanlaştıramayacaklarını anlayan misyonerler bu sefer rotalarını aynı Osmanlı himayesinde yaşayan azınlık topluluklara yöneltmişlerdir. Özellikle Rum, Ermeni, Yezidi ve Süryanilere yönelik faaliyetler yürüten Katolik Misyonerler bu amaçla çeşitli eğitim, sağlık ve sosyal kurumlar açmışlar ve çalışmalarını bu kurum ve kuruluşlar üzerinden sürdürmüşlerdir. (*Mustafa Akyul(2007)Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923) - Gündüz: a.g.e., s.76.)*

Daha sonraki zamanlarda Protestan misyonerlerin de Osmanlı topraklarına gelmesiyle ve çeşitli yerlerde kiliseler ve okullar açarak çalışmaya başlamalarıyla Misyonerlik faaliyetleri daha da hız kazanmıştır.

Amerika’da kurulan *American Board of Commissioners for Foreign Missions* (ABCFM)(*Gündüz: a.g.e., s.76.*) adlı misyonerlik teşkilatı Hıristiyanlığın üçüncü dünya ülkelerine yayılmasıyla ilgili hazırladığı rapor hazırlamış, bu raporda Türkiye’yi anahtar ülke olarak ilan etmiştir. Osmanlı topraklarını Doğu, Batı ve Merkezi Türkiye misyon bölgeleri olarak üçe ayırmış olup, Batı bölgesinin merkezi İstanbul, Doğu bölgesinin merkezi Harput ve Merkezi Türkiye bölgesinin merkezini de Antep olarak tayin edilmiştir. (Küçükoğlu: a.g.e., s.73-74.)

“American Board” teşkilatı tarafından, Malta’da kurulan bir misyonerlik matbaası İzmir’e nakledilmiştir. Müslüman Türklerin bir matbaasının olmadığı yıllarda misyonerlerin sahip olduğu bu matbaada Yunanca gazete çıkarılmıştır. Aynı zamanda 12 yıllık bir sürede 40 bin adet İncil basılıp günümüzde de yapıldığı gibi ücretsiz olarak Müslüman halka dağıtılmıştır. (Ş. Gündüz, M. Aydın: a.g.e., s.105-107.)

Misyonerlerin kullandığı en etkili faaliyetlerden biri de Eğitim Öğretim faaliyetleridir. Her ne kadar Müslüman halkı doğrudan Hristiyanlaştıramasalar da bunu okullar da verilen eğitim ve öğretim sayesinde yavaş yavaş yani dolaylı olarak Hristiyanlaştırmaya çalışmışlardır. Okullarda verilen bu eğitimle Hristiyan çocukların dinlerine daha bağlı olmaları sağlanırken, Müslüman çocukların ise Hristiyanlığa ısındırılması hedeflenmiştir. Bu okulların bir kısmı kendileri tarafından bizzat kurulmuşken bir kısmında ise yabancı dil derslerine girerek misyonerlik faaliyetlerini yürütmüşlerdir. (*Mustafa Akyul(2007)Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923)*)

Misyonerler, Osmanlı devletine yönelik amaçları doğrultusunda bağlı oldukları ülkelerin desteğini de alarak bu doğrultuda faaliyetler yürütmüşlerdir. Bu kapsamda İngiltere, Amerika, Fransa, İtalya gibi devletler Osmanlı topraklarında çok sayıda hastane, okul, yetimhane, darülaceze kilise gibi müesseseler açmışlardır. Buralarda halkın içindenmiş gibi davranarak, sosyal ve kültürel görünümünü gizleyerek misyonerlik faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Misyonerlerin özellikle de önem verdikleri ve halkın içine girmek ve faaliyetleri gerçekleştirme adına “Tıbbî Misyon” denilen alanda da etkili olmuşlardır. Bağlı oldukları

teşkilatların kurmuş oldukları hastane, dispanser gibi kuruluşlarda insanlarla yakın ilişki içine girerek daha geniş kitlelere Hristiyanlık mesajını duyurma fırsatı elde etmişlerdir. (Mustafa Akyul(2007)Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923) N. Günay: a.g.e., s. 159; Ayrıca bkz. Erol GÜNGÖR: “Türkiye’de Misyoner Faaliyetleri”, Ötüken Neş., (İstanbul, 1999), s.63-65.

Misyonerler insanların çektikleri acıları fırsat bilerek doktorluğu da amaçlarını gerçekleştirmek için bir fırsat ve bir vasıta olarak görmüşlerdir.(Mustafa Akyul(2007) Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923) - Halidî, Ferruh: a.g.e., 68-69; Tuncer GÜNAY: “Misyonerler ve Fener Rum Patrikhanesi”,Berikan Yay., (Ankara, 2002), s.143.)

Sonuç olarak; Misyonerliğin yapmış oldukları çalışmalara ve yöntemlere baktığımızda Misyonerliğin amacını üç aşamada ele alabiliriz.

- 1-Hristiyanlığı ulaşabildikleri her yere yaymak, Hz. İsa’ya inananların sayısını artırmak
- 2-Buldukları ülkelerde o ülkenin kültürlerine ve aydınlarının eserlerine Hristiyanlık unsurlarını sokmak
- 3-Gelişmiş Batı Medeniyetini Hristiyanlıkla aynı göstermek, (Mustafa Akyul(2007) Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923) Mustafa Erdem: “ Misyonerlik ve Kırgızistan’da Misyoner Faaliyetler” , Dini Araştırmalar, Cilt: I, (Nisan,1999) , s.13.

Misyonerlik Yöntemlerini kısaca sıralarsak; Küresel Evangelizm Anlayışı, Doğrudan ve Dolaylı Misyonerlik, Kültüre Uyarlama, Diyalog , Sosyal Etkinlikler, Yazılı ve Görsel Medya/Sosyal Medya, Ev Kiliseleri, Yerel Kiliseler.

2. Misyonerlik Faaliyetlerine Karşı Alınabilecek Önlemler:

Misyonerlerin bölücü ve yıkıcı faaliyetlerine karşı kısa, orta ve uzun vadede önlemler alınması gerekmektedir. Bunları kısaca sıralarsak:

- 1- Öncelikle Misyonerliği gerçek anlamda doğru olarak tanımlanmalı, bu faaliyetlerin masum olmadığı, sıradan din ve inanç özgürlüğünden farklı bir şey olduğu kavranmalıdır.
- 2- Misyonerler ve bu faaliyetlerle mücadelede tek başına alınan tedbirlerin sorunu çözmeyeceği görülmelidir.

3- Özellikle çocuk ve gençlerimize milli ve manevi değerlerin öğretilmesi hususunda önem verilmeli ve bu konuda çok hassas davranılmalıdır. Özellikle dış güçler ve medya tarafından bilinçli olarak “İslam” ile “Terör” kavramlarının yan yana kullanıldığı ve böyle empoze edildiği günümüzde, anlamı “barış ve esenlik” olan dinimiz İslam’ı çocuklarımıza ve gençlerimize en güzel bir şekilde anlatılmalıdır. Cehaletten uzak, şuurulu ve bilgili bir nesil yetiştirmek için bu alandaki eğitimlere önem verilmelidir.

4- Örgün ve yaygın din eğitimine önem verilmelidir. Misyonerlerin hedefinde özellikle eksik din eğitimi almış ve dine mesafeli duran kişiler vardır. Bu hususu aklımızdan çıkarmamız gerekmekte olup, özellikle alanında yetkin ve formasyonu olan branş öğretmenleri tarafından din ve ahlak eğitimi verilmelidir.

5- Misyonerlik faaliyetleri genelde şehirlerde bulunan özel okullarda, kolejlerde ve üniversitelerde yoğunlaşmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK, kendi bünyelerinde bulunan bu eğitim öğretim kurumlarında uygulanan yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin önüne geçmek adına her türlü tedbiri almaları gerekmektedir.

6- İslam’ın ana kaynağı olan Kur’an-ı Kerim’in halka doğru öğretilmesi adına Diyanet İşleri Başkanlığına ve MEB’ e bağlı kurumlarda gerekli çalışmaların yapılması ve tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu konuda yapılabilecekler arasında Kur’an’ın Türkçe mealleri ile temel dini, milli ve ahlaki bilgiler içeren kitapçık ve broşürler basılıp çoğaltılarak halka ücretsiz dağıtılabilir. Biliyoruz ki Misyonerler bu yöntemi yaygın ve etkili bir şekilde kullanmaktadırlar.

Aynı zamanda yayın, basın ve görsel ve sesli medyada halkı bilgilendirmeyi amaçlayan uzman kişilerin yer aldığı seviyeli programlar yapılmalıdır. Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütülen ve takip edilen radyo, TV kanalları mutlaka olmalı, sosyal medyanın etkili bir şekilde kullanıldığı günümüzde gençlerin en çok rağbet gösterdiği sosyal medya mecralarının dini, milli ve manevi içerikler üreterek etkin bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır.

Yine Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı birimler ile İlahiyat Fakülteleri halkı bilgilendirici ve misyonerlerin faaliyetlerine karşı uyarıcı ve bilinçlendirici çalışmalarını daha etkili ve sistemli hale getirmelidir. Aynı zamanda DİB bünyesinde hizmet veren imam ve hatipler vaaz ve hutbelerle Hristiyanların misyonerlik faaliyetleri hakkında halkı bilgilendirmelidir. Varsa eksiklikler hizmet içi eğitimlerle personel yetkin hale getirilmelidir.

7- Çekilen film ve dizilerde halkın nazarında dini önder olarak görülen imam, hoca, müftü, şeyh gibi şahısları milli ve manevi değerlerimize saygılı, aydın, yenilikçi, anlayışlı, bilime önem veren, merhametli, iyiliksever kimseler olarak tanıtılmalıdır. Şimdiye kadar yayımlanan dizi ve filmlerle dini anlatan ve öğreten kimseler İslam'a uygun olmayan davranışlar sergileyen, sert mizaçlı, şiddete meyilli, ileri görüşlü olmayan, cahil kimseler olarak tanıtılmış ve bilinçli bir şekilde halkın bilinç altına yerleştirilmiştir. Amaç İslam dinini kötülemek ve insanları dinden soğutmaktır. Bu imajın değiştirilmesi ve doğrusunun yerleştirilmesi adına ilgili mercilerin de bu konuda üstüne düşen görevleri hassasiyetle yerine getirmeleri gerekmektedir.

Oysaki yabancı filmlerde Hristiyan din adamlarının anlayışlı, aydın, bilime önem veren, yardımsever, empati kuran ve halk tarafından sevilen ve sayılan kimseler olarak tanıtılması, bu durumun Misyonerlik faaliyetlerinin bir parçası olduğunu göstermektedir.

8- Ülkemize karşı yapılan Hristiyan ve Batı misyonerliğinin yıkıcı ve bölücü etkilerine karşı, bunlarla etkili şekilde mücadele edebilmek için Hristiyanlığa dair akademik çalışmaların daha çok yapılıyor olması gerekmektedir. Hristiyanlığın kökeni, tarihi, teolojisi, mezhepleri, dinsel kaynakları, Türkiye'deki ekoller ve bunların yapılanmaları, Misyonerlik teşkilatları gibi konularda akademik bilimsel çalışmaların yapılması gerekmektedir.

9-Merkezi Türkiye'de yada yurt dışında bulunan çeşitli kuruluşlarda faaliyette bulunan sosyal hizmet uzmanı, yabancı dil öğretmeni, teknik eleman gibi unvanlarla çalışan ve misyonerlik faaliyeti yürüten kişilere karşı uyanık olunmalıdır.

10- Halkın yaşadığı yoksulluk, açlık gibi ekonomik sıkıntıların ve işsizlik sorununun çözümü noktasında ilgili mercilerce kalıcı tedbirler alınmalıdır. Bilinmektedir ki Misyonerlerin çalışmalarında en çok beslendikleri ve faaliyette buldukları kanallardan birisi de ekonomik olarak zor şartlar içinde olan halktır. Sıkıntı içinde bulunan kişilere ulaşmak, onların ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yaparak faaliyetlerini yürütmek Misyonerlerin çalışma yöntemlerinden birisidir.

(Doç. Dr. Şinasi Gündüz *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi II (2002), Sayı: 1*)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Bu çalışmamızda; Misyonerlikle ilgili yapılan faaliyetlerin en çok hangi bölgelerde yoğunlaştığının araştırılması ve aynı zamanda bu faaliyetlerin neler olduğu, hangi yolları kullanarak bu faaliyetleri gerçekleştirdikleri ile ilgili soruların, Türkiye’de misyonerlik üzerine yazılan tezlerin bir kısmının analiz edilmesi yoluyla cevaplanmasına çalışılmıştır.

Bu ödev kapsamında ele aldığımız ve incelediğimiz tezler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo üzerinden Misyonerlik ile ilgili akademik çalışmalar incelendiğinde; bütün Tezlerde öncelikle Misyonerliğin tanımı, kaynağı ve tarihsel süreci üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuştur.

Söz konusu tezlerin örnekleme baktığımızda ise, yapılan çalışmalar doğrultusunda vardığımız sonuçta; Osmanlı Devletine yönelik yapılan misyonerlik faaliyetlerini ve Misyonerlerin Anadolu topraklarında daha çok hangi şehirlerde çalışmalarını sürdürdüklerini görmekteyiz. Buna göre Misyonerlerin yoğun olarak Antakya, Adana, Antep, Maraş, Mersin, Mardin, Harput, Antalya ve Konya şehirlerinde çeşitli yöntemlerle faaliyet gösterdikleri görülmektedir.

Aynı zamanda Karadeniz Bölgesindeki faaliyetleri araştırma konusu yapan Mustafa Ali KAHRAMAN’ ın Yüksek Lisans Tezinde yer alan bilgilere göre bu bölgede bulunan şehirler arasında özellikle sahil şeridi olmak üzere Samsun, Trabzon, Ordu’da daha yoğun, Rize gibi daha içine kapanık şehirlerde ise bireysel çalışmalar yaparak Misyonerlik faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu kapsamda çeşitli yöntemler kullandıkları özellikle de eğitim alanında çalışmalarını yürüttükleri, gönüllü olarak İngilizce dersleri verme gerekçesiyle halkı etkilemeye çalışmış oldukları sonucuna varılmıştır.

Konya şehrindeki faaliyetlere ayrı bir parantez açacak olursak, o bölgede özellikle “Tıbbi Misyonerlik” alanında faaliyetlerin etkili bir şekilde yapıldığını görmekteyiz. Ankara Üniversitesi bünyesinde Tuğçe DÖĞER tarafından yazılmış olan Yüksek Lisans Tezinde bu konu üzerinde daha ayrıntılı bir şekilde durulmaktadır. Özellikle merkezi Amerika olan Amerikan Board teşkilatının üyeleri, Anadolu topraklarında Harput, İstanbul ve Antep merkezli olmak üzere doğu, batı ve merkezi olarak Türkiye’nin çeşitli

yerlerinde hastaneler, dispanserler gibi sağlık kuruluşları açarak halkla birebir ilgilenme fırsatı bulmuşlardır.

Aynı zamanda tabloya baktığımızda Misyonerlerin Faaliyet Yöntemleri arasında yer alan bilişim, görsel-sesli yayın organları, internet ve medyayı nasıl etkili kullandıklarını araştırma konusu yapan tezlerin olduğu da görölmektedir. Bu alanda 2006 ile 2019 tarihleri arasında çeşitli zamanlarda yazılmış beş adet Yüksek Lisans Tezi karşımıza çıkmaktadır. Özellikle günümüzde çok yoğun olarak kullanılan ve kitleleri etkileyen internet ve sosyal medyanın gücünü en iyi şekilde kullanan misyonerler internetin yaygın olmadığı dönemlerde ise gazete, radyo, televizyon gibi basın , görsel ve sesli yayın organlarını etkili bir şekilde kullanmışlardır.(Alınabilecek tedbirler ve önlemleri yukarıda “Misyonerlik Faaliyetlerine Karşı Alınabilecek Önlemler” başlığı altında ele aldık.)

Osmanlı topraklarında yapılan faaliyetlerde Misyonerlerin Müslümanların dinlerini değiştirme konusunda istedikleri başarıyı elde edememeleri üzerine özellikle Osmanlı himayesinde yaşayan Rum, Ermeni gibi azınlıklar üzerinden iç karışıklık çıkarmaya çalışmışlardır. Bu konuya diğer tezlerde de değinilmekle birlikte, özellikle ayrıntılı bir şekilde yer vererek Aleviler üzerine yapılan çalışmalarını araştırma konusu olarak ele alan Ankara Üniversitesi bünyesinde yazılmış Kürşat şENTÜRK’ ün Yüksek Lisans Tezi karşımıza çıkmaktadır.

Ele alınan tezlere bakıldığında Tezlerin sadece iki tanesinin Doktora Tezi gerisinin Yüksek Lisans Tezi olduğu görölmektedir.. Bu durum bize bu alanda yapılan akademik çalışmaların yetersiz olduğunu göstermektedir. Misyonerlerin bölücü ve yıkıcı faaliyetlerinin önüne geçebilme adına, halkın daha fazla bilgi sahibi olması ve bilinçlenmesi için bu alanda daha fazla akademik çalışmaların yapılması gerekliliği önem arz etmektedir.

TEZ KONUSU (BÖLGESEL) ÖRNEKLEM	TEZ ADI	TEZ SAHİBİ	Y.L./DOKTORA	YILI	ÜNİVERSİTE	ENSTİTÜ
OSMANLI DEVLETİ	1789-1839 yıllarında Osmanlı devletinde yaşayan Hıristiyan cemaatler arasında misyonerlik faaliyetleri	HAKAN ERCAN	Yüksek Lisans	2022	SİNOP ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	Harrison Gray Otis Dwight ve Osmanlı Devleti'nde Amerikan misyonerlik faaliyetleri (1830-1862)	Pınar KOÇAK	Yüksek Lisans	2019	AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	İngiliz sömürgesi Güney Afrika'da yayımlanan The Christian Express gazetesine göre Osmanlı ülkesinde misyonerlik faaliyetleri (1870-1922)	SERDAR SELÇUK	Yüksek Lisans	2020	ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	Osmanlı Devleti'nde Alman Protestan misyonerlik faaliyetleri	Ugur İNAN	DOKTORA	2013	ERCIYES ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında misyonerlik faaliyetlerinin etkileri (1839-1923)	Mustafa AKYUL	Yüksek Lisans	2007	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	Osmanlı topraklarında Ermenilere yönelik misyonerlik faaliyetleri (1700-1740)	HASAN YAPICI	Yüksek Lisans	2017	MARMARA ÜNİVERSİTESİ	TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ANTAKYA-ADANA-ANTEP-MARAŞ -MERSİN	1875-1925 yılları arasında Adana, Antakya, Antep, Maraş ve Mersin bölgelerinde misyonerlik faaliyetleri ve Ermeni olayları	MUSTAFA ÇABUK	DOKTORA	2013	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MARAŞ	American missionaries in Marash on the eve of the Great War Birinci Dünya savaşı arifesinde Maraşa Amerikan misyonerlik	ÇAĞLA KILIÇ	Yüksek Lisans	2017	İhsan Doğramacı Bilkent University	ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ
ANTEP	19. yüzyılda Ayıntap'ta misyonerlik faaliyetleri ve kurulan müesseseler	Semra KIZKIN	Yüksek Lisans	2011	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTALYA	Antalya'da misyonerlik faaliyetleri Missionary activities in Antalya	YÜKSEK LİSANS TEZİ	Yüksek Lisans	2011	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇUKUROVA	Çukurova-Haçın'de (Saimbeyli) misyonerlik faaliyetleri 1850-1920	Alper KÜÇÜKDU RMAZ	Yüksek Lisans	2013	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HARPUT	Misyonerlik ve Harput'taki Amerikan Misyoner okulları üzerine sosyolojik bir araştırma	Mustafa CİNTOSUN	Yüksek Lisans	2006	HARRAN ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MARDİN	XIX. ve XX. yüzyıllarda Mardin ve çevresinde misyonerlik faaliyetleri	Hakan ARİ	Yüksek Lisans	2019	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KARADENİZ BÖLGESİ	Karadeniz bölgesinde misyonerlik faaliyetleri	Mustafa Ali KAHRAMAN	Yüksek Lisans	2011	RİZE ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE	Türk toplumunda sosyo-kültürel çözüme ve misyonerlik	Gürkan Kenan ATEŞ	Yüksek Lisans	2006	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	Misyonerlik ve Türkiye'de misyonerlik faaliyetleri	Serdar AY	Yüksek Lisans	2007	Niğde Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
ALEVİLER	Aleviler üzerinde protestan misyonerlik faaliyetleri(19. yüzyılın başından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar)	Kürşat ŞENTÜRK	Yüksek Lisans	2019	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TIBBİ MİSYONERLİK (KONYA)	Amerikan Board arşiv belgelerine göre Konya'da tıbbi misyonerlik faaliyetleri (1911-1914)	Tuğçe DÖĞER	Yüksek Lisans	2021	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	Anadolu'daki Amerikan hastaneleri ve tıbbi misyonerlik (1880-1930)	İdris YÜCEL	DOKTORA	2011	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
BİLİŞİM, MEDYA VE SOSYAL MEDYA	Evanjelic Hıristiyanların misyonerlik faaliyetlerinde bilişimi kullanma gücü	OSMAN KAMİL ÇORBACI	Yüksek Lisans	2017	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	İnternet ortamında misyonerlik faaliyetleri ve sanal kilisilerin çalışma yöntemleri	HASAN YEL	Yüksek Lisans	2006	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	İnternette misyonerlik Missionary on internet	Mesut ARSLAN	Yüksek Lisans	2012	Cumhuriyet Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
	Sürekli yayınlarda misyonerlik faaliyetleri ile ilgili haberlerin dinler tarihi açısından değerlendirilmesi (Yeni Şafak, Hürriyet, Milliyet örneği)	Gülsüm ERYAMAN	Yüksek Lisans	2019	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
	Türk medyasının misyonerlik algısı	İbrahim ÇETİN	Yüksek Lisans	2007	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖNERİLER

Ülkemizde Misyonerlik Faaliyetlerinin önüne geçebilmek, bu çalışmaların yıkıcı ve bölücü etkilerinden kurtulabilmek için halkın daha çok bilinçlenmesi, daha şuurlu, Milli ve Manevi değerlerine bağlı nesiller yetiştirmek gerekmektedir. Bu noktada hangi kurum ve ya kuruluşa ne iş düşüyorsa o kurum ve kuruluşların (MEB, YÖK, DİB, Basın Yayın Organları, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu...) ve aynı zamanda buralarda çalışan görevlilerin konunun önemine binaen sorumluluklarını hassasiyetle yerine getirmeleri gerekmektedir. (*“Misyonerlerin Faaliyetlerine Karşı Alınabilecek Önlemler” başlığı altında ele alındı*)

“Misyonerlerin Faaliyetlerine Karşı Alınabilecek Önlemler” başlığı altında da ele aldığımız gibi Hristiyanlık Dini ve Misyonerlik faaliyetlerinin tarihi süreci amacı, yöntem ve çalışma alanları, teşkilatlanmaları konusunda daha fazla bilgi edinme ve ne gibi önlemler alınabileceği ile ilgili akademik çalışmaların daha çok yapılması gerekmektedir.

Halkın yaşadığı yoksulluk, açlık gibi ekonomik sıkıntıların ve işsizlik sorununun çözümü noktasında ilgili mercilerce kalıcı tedbirler alınması gerekmektedir. Bilinmektedir ki Misyonerlerin çalışmalarında en çok beslendikleri ve faaliyette buldukları kanallardan birisi ekonomik olarak zor şartlar içinde olan halktır. Sıkıntı içinde bulunan kişilere ulaşmak, onların ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yaparak faaliyetlerini yürütmek Misyonerlerin çalışma yöntemlerinden birisidir. Yetkililerin bu noktada üstlerine düşen görevleri yapmaları gerekmekte olup, toplum olarak da “yardımlaşma ve paylaşma”, “birlik ve beraber olma” gibi değerlerimize sıkı sıkıya bağlı kalarak zor şartlarda olan vatandaşlarımızın sıkıntılarını gidermeye çalışılmalıdır.

Gençlerimizin sorunlarıyla yakından ilgilenilmeli, onlara sevgi ve şefkatle yaklaşılmalıdır. Aile ortamında bulamadığı ilgi ve sevgiyi başka yerlerde arayan gençler çok rahatlıkla Misyonerlerin eline düşebilmektedir. Bu noktada ebeveynlere büyük sorumluluklar düşmekte olup, anne ve babanın evlatlarıyla iyi ilişkiler kurmaları, ailede sevgi ve şefkat ortamı oluşturmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Sezer. Ayten (1999). Osmanlı Döneminde Misyonerlik Faaliyetleri. Osmanlı Ansiklopedisi, c.5
- Kızgın Semra Y.L.Tezi(2013) 19. yüzyılda Ayıntap'ta Misyonerlik Faaliyetleri Ve Kurulan Müesseseler Gaziantep Üniversitesi - Şinasi Gündüz. (2005). Misyonerlik. Diyanet İslam Ansiklopedisi. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c.30, s.193.
- Küçük Abdurrahman, “Misyonerlik Nedir? Misyonerlik ile Tebliğ Arasındaki Fark”, Dinler Tarihçileri Gözüyle Türkiye’de Misyonerlik, Ed: Asife Ünal, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2005, s.19.
- Çabuk, Mustafa (2013) 1875-1925 Yılları Arasında Adana, Antakya, Antep, Maraş Ve Mersin Bölgelerinde Misyonerlik Faaliyetleri Ve Ermeni Olayları-Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi -Gündüz, 2006: 14; Uçar, 2013:11
- Şentürk Kürşat (2019) Aleviler Üzerinde Protestan Misyonerlik Faaliyetleri(19. Yüzyılın Başından Mustafa Kemal Atatürk'ün Ölümüne Kadar) Ankara Üniversitesi
- Küçük: 2005: 37; Oymak,2010: 39) (Mustafa ÇABUK Dr.Tezi 1875-1925 Yılları Arasında Adana, Antakya, Antep, Maraş Ve Mersin Bölgelerinde Misyonerlik Faaliyetleri Ve Ermeni Olayları
- Gündüz, 2006:118
- Erdem Mustafa, Türkiye de Misyonerlik Faaliyetleri, Ensar Neşriyat Yayınları, İstanbul-2005, s. 256
- Metin Hülagü, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Misyoner, Ermeni, Terör ve Amerika Dörtgeninde Türkiye”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 10, Ankara-2001, s.58-59; Muhsin Önal, 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu’nda Amerikan Misyonerlik Faaliyetleri (Bursa Örneği), Metemorfoz Yayıncılık, İstanbul-2012, s. 39-40.
- Tuncer Güney, Aziz Paul’dan Günümüze Misyonerlik ve Fener Rum Patrikhanesi, Andaç Yayınları, Ankara-2014, s. 191; Önal, a.g.e. s. 40.
- Mollahüseyinoğlu, a.g.t. s. 30-31
- Şentürk Kürşat (2019) Aleviler Üzerinde Protestan Misyonerlik Faaliyetleri(19. Yüzyılın Başından Mustafa Kemal Atatürk'ün Ölümüne Kadar) Ankara Üniversitesi
- Hans Lukas Kieser, Iskalanmış Barış (Doğu Vilayetlerinde Misyonerlik, Etnik Kimlik ve Devlet 1839-1938), Çeviren:Atilla Dirim, İstanbul-2010, s.68; M. Numan Malkoç, Türkiye’de

- Misyonerlik Faaliyetleri, Ensar Neşriyat Yayınları, İstanbul-2005, s.158; Önal, a.g.e. s. 46; İnan, a.g.e. s. 51.
- Küçüköğlü Bayram, Türk Dünyasında Misyonerlik Faaliyetleri, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul-2005, s. 203; Müjdat Öztürk, Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul-2008, s.32; Oymak, a.g.e. s.76.
- Karakaya Stamp, ‘‘The Emergence of the Kızılbaş in Wesrtern Thought: Missionary Accounts and Their Aftermath’’, s.339; Küçüköğlü, a.g.e. s.72.
- Oktay Bozan, a.g.i.s, ‘‘XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Mardin’de Amerikan Misyonerlerinin Faaliyetleri’’; Kieser, a.g.e. s. 234.
- Şentürk Kürşat (2019) Aleviler Üzerinde Protestan Misyonerlik Faaliyetleri(19. Yüzyılın Başından Mustafa Kemal Atatürk'ün Ölümüne Kadar) Ankara Üniversitesi- Deringil, a.g.e. s.113.
- Şentürk Kürşat (2019) Aleviler Üzerinde Protestan Misyonerlik Faaliyetleri(19. Yüzyılın Başından Mustafa Kemal Atatürk'ün Ölümüne Kadar) Ankara Üniversitesi - Küçüköğlü, a.g.e.s.146-152
- Şentürk Kürşat (2019) Aleviler Üzerinde Protestan Misyonerlik Faaliyetleri(19. Yüzyılın Başından Mustafa Kemal Atatürk'ün Ölümüne Kadar) Ankara Üniversitesi
- Küçük, ‘‘Misyonerlik Nedir? (Misyonerlik ile Tebliğ Arasındaki Fark)’’, s. 31-33.
- Esra Danacıoğlu Tamur, a.g.i.s. ‘‘Karşılaştırmalı Bir Perspektiften 19.Yüzyılda Çin ve Osmanlı İmparatorluğu’nda Protestan Misyoner Faaliyetleri’’.
- Akyul Mustafa (2007) Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri (1839-1923) Gazi Üniversitesi - Gündüz: a.g.e., s.15.
- Akyul Mustafa (2007) Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri (1839-1923) Gazi Üniversitesi - Bayram KÜÇÜKOĞLU: ‘‘Türk Dünyasında Misyonerlik Faaliyetleri (Dünü, Bugünü ve Yarını)’’, 2. Baskı, IQ Kültür Sanat Yay. , (İstanbul, 2005), s.32
- Akyul Mustafa (2007) Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri (1839-1923) Gazi Üniversitesi - Süleyman TURAN: ‘‘Misyonerliğin Kurucusu Pavlus’’, IQ Kültür Sanat Yay. , (İstanbul, 2006), s.36-37.

- Akyul Mustafa (2007) Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri (1839-1923) Gazi Üniversitesi - Ş.Gündüz, M. Aydın: a.g.e. , s.43
- Akyul Mustafa (2007) Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri (1839-1923) Gazi Üniversitesi - Aykıt: a.g.e. , s. 79-80
- Ahmet Hikmet EROĞLU:” Türkiye’de Ortodoks Misyonerliği”, (Tebliğ), Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri, (Tartışmalı İlmî Toplantı), s.136.)
- Akyul Mustafa (2007) Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri (1839-1923) Gazi Üniversitesi - Gündüz: a.g.t., “Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri”, s.370.
- Akyul Mustafa (2007) Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri (1839-1923) Gazi Üniversitesi - Kocabaşoğlu: a.g.e., s.24-26
- Akyul Mustafa (2007) Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri (1839-1923) Gazi Üniversitesi - Gündüz: a.g.e., s.76.
- Küçükoğlu: a.g.e., s.73-74
- Ş. Gündüz, M. Aydın: a.g.e., s.105-107.)
- N. Günay: a.g.e., s. 159; Ayrıca bkz. Erol GÜNGÖR: “Türkiye’de Misyoner Faaliyetleri”, Ötüken Neş., (İstanbul, 1999), s.63-65.
- Akyul Mustafa (2007) Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Misyonerlik Faaliyetlerinin Etkileri (1839-1923) Gazi Üniversitesi - Halidî, Ferruh: a.g.e., 68-69; Tuncer GÜNAY: “Misyonerler ve Fener Rum Patrikhanesi”,Berikan Yay., (Ankara, 2002), s.143.)
- Döğer Tuğçe (2021) Amerikan Board arşiv belgelerine göre Konya'da tıbbi misyonerlik faaliyetleri (1911-1914) Ankara Üniversitesi
- Mustafa ERDEM: “ Misyonerlik ve Kırgızistan’da Misyoner Faaliyetler” , Dini Araştırmalar, Cilt: I, (Nisan,1999) , s.13.
- Doç. Dr. Şinasi GÜNDÜZ Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi II (2002), Sayı: 1

ÖZGEÇMİŞ

27/02/1976 yılında Amasya/Taşova' da doğdu. 1994 yılında Tokat İmam Hatip Lisesinden mezun oldu.1999 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Kimya Öğretmenliği bölümünden mezun oldu.

2007-2014 yılları arasında sağlık sektöründe çalıştı. 2014 yılında ikinci üniversite olarak İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi ve o yıl KPSS ile Milli Eğitim kadrosuna katıldı. 2014 yılı Eylül ayında Ağrı ili İMKB Gazi Ortaokuluna Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak atandıktan bir yıl sonra (2015 yılında) İstanbul'da Ergenekon İbrahim Şakir ilkokuluna, bir yıl sonra ise (2016 yılında) Kartal Borsa İstanbul İmam Hatip Ortaokuluna atandı. 2016 yılından itibaren aynı okulda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak görev yapmaktadır. 2022-2023 Eğitim Öğretim döneminde Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsünün Manevi Destek ve Rehberlik bölümünde Tezsiz Yüksek Lisansa başlayıp, 2023-2024 Eğitim Öğretim döneminde tamamladı.

Halen İstanbul'da ikamet etmekte olup, evli ve iki çocuk annesidir.